

ИВАН ВАЗОВ „НЕМИЛИ-НЕДРАГИ“

СИЛАТА НА РЕЧТА НА СТРАНДЖАТА

Повестта „Немили-недраги“ е вълнуваща творба на Иван Вазов за живота на българските емигранти - хъшове в Румъния. Един от централните образи в нея е Странджата. Той е герой, който притежава силно обаяние със своя горещ патриотизъм, славно минало на знаменосец на чета, отредило му почетно място сред останалите хъшове. Най-възрастен сред Вазовите „немили-недраги“, той бащински ги приютява в своята кръчма. Дава им подслон и храна. Подкрепя ги не само материално, но и духовно. В кръчмата на Странджата хъшовете се чувстват като в свой дом. Самата атмосфера на уют и човешка топлина се допълва от литографиите, изобразяващи славни битки в Балкана, както и от духовното излъчване на Странджата. Художествената среда носи спокойствие за изтерзаните им души. Старият знаменосец примирява страстите на духа в острите спорове между хъшовете.

Думата „народен“ в съзнанието на хъшовете е свещена. Тя носи проб-лемния смисъл на художествените послания в повестта. „Народни“ са всички, за които няма нищо по-свято от отечеството и нищо по-свещено от това - да помагаш за неговото освобождение. В най-висша степен „народен“ е и Странджата и затова неговите думи са заветни за хъшовете.

Пламенната, възторжена и искрена реч на Странджата заема едно от възловите места в повестта. Тя е силна и въздействена, защото не само разкрива душевния свят на храбрия знаменосец - неговите мисли, чувства и преценки за събитията в родината, но и засвидетелства готовността му за героична смърт. В прочувствената реч на Странджата проличава и силната му любов към братята по съдба - хъшовете. Той подчертава тяхната важна мисия за съдбата на българския народ. Техният образ е очертан с трагичния ореол на героичното и саможертвеното, а смисълът на народното им дело има историческа стойност. Странджата неслучайно започва своята реч, посочвайки героичното минало на хъшовете. Защото със „славните битки“ те са събудили духа на народа, породило се е „Желание за свобода и правда“. Изпълнили са своята „света длъжност към отечеството“. Не за пари и не за имоти, а в името на висока цел - освобождението на родината, се борят хъшовете „Ние се жертвуваме за свободата на България и ако найдем отплата, то тя ще бъде - освобождението на България; ни повече, ни по-малко!“ - напомня Странджата на своите другари за този техен най-висш идеал в живота им.

Не е случаен и фактът, че той насочва погледа си към мизерното настояще на хъшовете. Вместо да се бият в Балкана, те са принудени да водят жалко съществуване. И старият хъш, някогашен левент, развявал знамето на свободата, страда, че днес е принуден да държи в ръка лъжицата, притиснат от обстоятелствата. Вместо мъже, са се превърнали в баби. И от гърдите на Знаменосеца се изтръгва най-сърдечното обръщение към приятели по обща съдба, по общи мъки и страдания: „Ах! Братя мили!“ Но Странджата е далеч от мисълта за отчаяние. И в това жалко настояще той намира сили за живот, защото действителността може и да е жалка, но е хиляди пъти по-добра от живота на българите в поробената страна, където те са роби. А тук, макар и в чужда страна, хъшовете са свободни. Именно свободата заема най-стойностно място в ценностната система на Странджата и на всички борци: „А като имаме свободата, имаме всичко“ Ето в името на какво хъшовете водят своето трудно емигрантско съществуване - в името на свободата на България. „Ние се жертвуваме за свободата на България...“ - това е висшият идеал, в името на който хъшовете са принудени да се скитат немилни-недраги в чуждата страна. Странджата им напомня, че те са герои, защото са избрали саможертвата пред скръбното настояще, а тя е залогът за свободата. Речта на Странджата е своеобразна изповед за най-съкровено, което носят в душите си всички хъшове. Единствена алтернатива за тях е борбата за свобода.

Затова те понасят страдания и болка, вярвайки, че рано или късно България ще е свободна. Защото „хъш значи да се мъчиш, да гладуваш, да се биеш - с една дума, да бъдеш мъченик!“.

Странджата продължава въздействащата си реч, уверявайки хъшовете, че този нещастен живот ще свърши и че ще удари часът за решителния бой. Родината ще ги призове: „И ще умрем със слава и в борба, и няма да издъхнем като кучета по тия улици. Ще се бием още, братя мили! Ще се бием за свободата на България. Да живеят България!“ С тези пламенни думи завършва своята вълнуваща реч старият знаменосец. Те проникват дълбоко в душите на развълнуваните мъже, които се преобразяват. В очите им се запалва „пламъка на чистия патриотизъм, сиреч на самоотвержението“. По техните груби и свирепи по време на спора лица се явява изражение на благородство и решителност. Те издигат на ръце своя „баща“ и дават изблик на чувствата си, пеейки патриотични песни.

Най-силно обаче е въздействието на речта върху младия Бръчков. Той възприема хъшовете като някакви „висши същества, родени за страдания, за борба и за слава“. Своя възторг той импулсивно изразява с думите: „Юнаци! Да живеят храбрият Странджа!“ Определението му „юнаци“ най-точно отразява цялото богато съдържание на понятието хъш, като същевременно говори за голямата почит и уважение към тези народни български синове.

Речта на Странджата разкрива моралния и духовен облик на човека страдалец, на българина, готов да защити националното си самосъзнание с достойна смърт в името на свободното бъдеще на своя народ.